

BİLİM DİPLOMASİSİ NE DEMEK? BİLİM ELÇİSİ NE YAPAR?

Bilim diplomasisi, diplomatik ilişkilerin zayıf olduğu dönemlerde önem kazanır. Diğer ülkelerle bilimsel ve teknolojik işbirliği başlatarak diplomatik ilişkileri geliştirme yöntemidir. Bilim elçileri, bilim ve teknolojinin daha iyi anlaşılmasını sağlamaya ve bilimsel işbirliklerini artırmaya çalışır.

Tarih içinde bilim ve teknoloji diplomasisi örnekleri

Hititler döneminde kralların birbirine yolladığı hediyeler teknolojinin düzeyini gösterir ve ilişkileri geliştirdi. Hitit kralı III. Hattuşili, Asur kralına demir metali hediye etmişti. Asur kralı ilk kez gördüğü demirden çok etkilendi ve mektup yazarak biraz daha istedi. Kral III. Hattuşili, Mısır'daki tıp doktorlarına hayrandı ve Mısır firavunu II. Ramses'ten kız kardeşi için doktor istemişti. Hititler ve Mısır arasındaki Kadeş Antlaşması, bilim diplomasisi sayesinde kalıcı oldu.

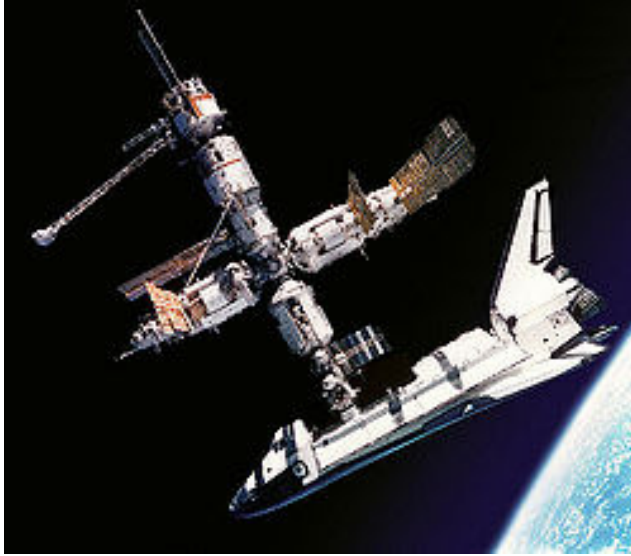
Dünyanın ilk yazılı barış antlaşması KADEŞ (M.Ö. 1258)

ABD Başkanı J. Kennedy 1961'de Japonya ile bilim-teknoloji antlaşması imzaladı. Japon bilim adamlarının kırk yıl sonra Nobel almalarında bu protokolün rolü olduğuna inanılıyor. H. Kissinger ABD adına Çin'i 1971'de ziyaret etti ve çevre gibi konularda işbirliği önerdi. Başkan J. Carter ve Çin lideri D. Xiaoping 1979'da bilim-teknoloji anlaşması imzaladı. Antlaşmanın 30. yılında ABD borsasındaki Çin şirketlerinin değeri 800 milyar dolardı.

Çin-ABD bilim teknoloji anlaşması imza töreni D. Xiaoping ve J. Carter (1979)

ABD ve Rusya soğuk savaş sırasında bilim adamlarına vize kolaylığı sağladı. İki ülkenin ilişkileri uzay istasyonunun ortak kullanılması ile gelişti. Bilim diplomasisi, atmosferdeki ozon deliği konusunda ülkeleri uzlaştırdı ve önlemler alındı.

Rus uzay istasyonu Mir'e ABD uzay Mekiği Atlantis'in kenetlenişi (1997)

Başkan Obama bilim diplomasisine güveniyor

Obama göreve başladığında ABD'nin İslam ülkelerindeki imajı kötüydü. Obama'ya İran'la ilişkileri yumuşatmak için bilim diplomasisi önerildi. İslam ülkelerine diplomattan çok bilim adamı yollaması istendi. ABD Dışişleri Bakanlığı bilim danışmanı N. Federoff, ABD'li bilim adamlarına

dünyaya açılmayı önerdi. Tüm toplumlar bilgi toplumu oluncaya kadar bu çabanın devamını istedi. Federoff “ Bu 21. yüzyılın bilim diplomasisi olacak” dedi. Obama bilim diplomasisi startını 2009’da, Mısır’da verdi. Mükemmelliyet merkezleri kurarak iş olanakları yaratacağını bildirdi. İslam ülkelerine, babasının ABD’de okumak için aldığı burs gibi burslar vadetti. Sağlık, temiz su ve çocuk felci için maddi kaynak sözü verdi. Obama’nın “Bilim Elçisi” olarak gönderdiği bilim adamları, İslam ülkelerinde konferanslar verdi ve ABD ile ortak araştırma olanaklarını anlattı.

Japon bilim diplomasisi raporu

Rapor 2008’de yayınlandı ve Japonya’nın global sorunlar için Asya ve Afrika’daki gelişmekte olan ülkelerle bilimsel çalışma yapması benimsendi. Karbondioksit salınımı, küresel ısınma, çevre kirliliği ve salgın hastalıklar konusunda ortak çalışmalar önerildi. Rapor bu ülkelerde Japon Üniversitesi kurma seçeneğini de sundu.

İngiliz bilim diplomasisi raporu

İngiltere’nin eski başbakanı Gordon Brown “Küresel sorunlar küresel çözüm gerektirir. Bu nedenle uluslararası politikada bilime yeni bir rol biçmeliyiz” demişti. Kraliyet Bilim Akademisi’nin raporunda bilim diplomasisi üçe ayrıldı: 1) Uluslararası politikalar için bilim adamlarını danışman yapmak 2) Uluslararası bilimsel projelere öncelik vermek 3) Bilim diplomasisini, ülkeler arası ilişkileri güçlendirmek için kullanmak.

Türkiye bilim diplomasisi ile neler yapabilir?

Sayın Dışişleri Bakanı ABD, Çin, Almanya ve İngiltere gibi ülkelere bilim danışmanı-ateşesi gönderileceğini ve bilim diplomasisi çabasına girildiğini açıkladı. Türkiye bilim diplomasisini ABD, Avrupa ve Japonya ile birlikte yürütebilir. Gelişmiş ülkeler, İslam ülkeleriyle ilişkileri normalleştirmek için bilim diplomasisini kullanmak istiyor. Türkiye’nin uygun projelerde yer almasını İslam ülkeleri kadar gelişmiş ülkeler de arzu edebilir. Türkiye bazı projeleri de kendisi geliştirip yürütebilir. Orta Doğu, Afrika, Doğu Avrupa ülkeleri ve Türk Cumhuriyetleri’ne öncelik verilebilir. Örnek vermek gerekirse:

- 1) Türk bilim adamlarına bu ülkelerde konferanslar verdirmek ve ortak proje önermelerini sağlamak
- 2) Bu ülkelerin yerel sorunları için projeler başlatmak
- 3) Başarılı gençlere Türk üniversitelerinde doktora yaptırıp öğretim üyesi yetiştirmek
- 4) Gönüllü Öğretmen veya Gönüllü Mühendis gibi grupları organize edip göndermek

- 5) Genç öğretim üyelerine burs verip Türkiye’de doktora sonrası araştırma yapmalarını sağlamak
- 6) Bu ülkeler için lisans ve lisansüstü burs sayılarını artırmak
- 7) Gelişmekte olan bu ülkelere Teknopark kurmak
- 8) Bu ülkelerde girişimci gençler için Teknoloji Merkezi kurmak
- 9) Her ülkenin kendi dilinde Popüler Bilim Kitapları yazdırıp kütüphanelerine hediye etmek
- 10) Gelişmekte olan ülkelere Bilim-Teknoloji Müzeleri kurmak

Umarız “Türk Bilim Diplomasisi” geliştirmekte olan ülkeler kadar gelişmiş ülkelere de yararlı olur ve bölgemizde barışı kalıcı kılar.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü